

104495 - vierde toetskans

BESLISSING

van de algemene raad van de Nederlandse orde van advocaten inzake het bezwaar van

mr. X, advocaat te A, (hierna: "belanghebbende"),

gericht tegen het besluit van de algemene raad van 6 september 2017. Met bedoeld besluit is een tweetal verzoeken van belanghebbende niet ingewilligd door de algemene raad.

Procesverloop

1. Bij brief van 11 juli 2017 met producties, verzonden per e-mail, verzoekt belanghebbende primair te worden getoetst in een keuzevak dat aansluit op zijn praktijk en subsidiair toepassing van artikel 3.19, negende lid, van de Verordening op de advocatuur (hierna: "Voda") om voor het keuzevak aansprakelijkheid en schadevergoeding (hierna: "keuzevak") af te wijken van het bepaalde in artikel 3.19, zesde lid, van de Voda .
2. Bij brief van 31 juli 2017, verzonden per email, vult belanghebbende zijn verzoek aan.
3. Bij brief van 6 september 2017, tevens verzonden per e-mailbericht van dezelfde datum, bericht de algemene raad belanghebbende te hebben besloten om de verzoeken van belanghebbende niet in te willigen (hierna: "besluit").
4. Bij brief van 16 oktober 2017 met producties, verzonden per e-mail, maakt belanghebbende bezwaar tegen het besluit.

5. Belanghebbende, in aanwezigheid van zijn patroon, mr. Y, is op 27 november 2017 namens de algemene raad gehoord door mr. B.J.M. de Leest, lid van de algemene raad, in aanwezigheid van mr. M.E. Veenboer, griffier.

6. Bij brief van 30 november 2017 deelt de algemene raad belanghebbende mede dat de beslissing met ten hoogste zes weken wordt verdaagd.

Toetsingskader

7. Artikel 3.14, eerste lid, van de Voda juncto artikel 6, vijfde lid, van het Opleidingsreglement beroepsopleiding advocaten oktober 2015 (hierna: "Opleidingsreglement") biedt de stagiaire de mogelijkheid om - na voorafgaande toestemming van de algemene raad - van leerlijn te veranderen gedurende de opleiding.

8. Artikel 3.19, negende lid, van de Voda bepaalt dat de algemene raad kan afwijken van het zesde lid van dit artikel (per onderdeel kan ten hoogste drie maal een toets worden afgelegd) als toepassing van deze bepaling zou leiden tot een onbillijkheid van overwegende aard. Volgens de hardheidsclausule van artikel 3.19, negende lid, van de Voda kan in voorkomend geval eveneens worden afgeweken van het bepaalde in het vierde en het vijfde lid (behoud toetskans) .

Het besluit

9. De algemene raad heeft het verzoek van belanghebbende om een toets te maken in een ander keuzevak dat beter bij de praktijk van belanghebbende aansluit, afgewezen. Het toestaan om van keuzevak of leerlijn te wisselen nadat al een toets is afgelegd, betekent een bevoordeling ten opzichte van andere stagiaires, die een dergelijke extra kans niet hebben. Ook het wisselen van leerlijn is in dit stadium van de beroepsopleiding niet meer mogelijk.

10. Eveneens heeft de algemene raad het verzoek afgewezen betreffende de toepassing van de hardheidsclausule van artikel 3.19, negende lid, van de Voda. Het verzoek voor een extra toetskans voor het keuzevak is afgewezen op de volgende gronden:

- Van een extra toetskans kan slechts sprake zijn als de onverkorte toepassing van de regelgeving leidt tot een buitensporig en derhalve tot een onaanvaardbaar resultaat. De algemene raad voert in de beoordeling van dergelijke verzoeken een restrictief beleid in

verband met de kwaliteit van de advocatuur en daarmee de bevordering van een goede rechtsbedeling.

- De hardheidsclausule is bedoeld voor gevallen waarin een stagiaire geen reële kans had de toets te behalen, bijvoorbeeld door onvoorziene omstandigheden of ziekte. Hiervan is niet gebleken. Vaststaat dat belanghebbende geen gebruik heeft gemaakt van de mogelijkheid om 'behoud toetskans' te vragen.
- Een verlichting van de studiebelasting voor het keuzevak gedurende de beroepsopleiding maakt een zware toets niet onbillijk, omdat de toetstermen bij aanvang van de beroepsopleiding bekend waren. Daarmee verkeert belanghebbende in dezelfde positie als andere stagiaires van dat cohort, die de toets wel hebben behaald.
- De keuze voor de leerlijn burgerlijk recht heeft plaatsgevonden in overleg met het kantoor waar belanghebbende werkzaam is en is voor rekening en risico van belanghebbende. De vraag is niet of belanghebbende in staat is een civiele praktijk zelfstandig te voeren, maar of hij voldoet aan de toetstermen van het keuzevak. Hiervan is naar het oordeel van de examencommissie op geen van de drie toetsmomenten gebleken.
- Overeenkomstig de wens van belanghebbende, ingegeven door familieomstandigheden, heeft de derde toetskans voor het keuzevak mondeling plaatsgevonden op een eerder moment dan de reguliere datum van 3 juni 2017. Dat dit niet heeft geleid tot het beoogde resultaat is een voor rekening en risico van belanghebbende komende omstandigheid.

Behandeling van het bezwaar

11. Hierna volgt eerst een beschrijving van de gronden van bezwaar om vervolgens deze gronden te bespreken met inachtneming van hetgeen tijdens de hoorzitting op 27 november 2017 naar voren is gebracht door belanghebbende en zijn patroon. De door belanghebbende overgelegde pleitnotities en de doktersverklaring van 26 november 2017 worden als hier ingelast beschouwd.

Het bezwaarschrift van belanghebbende

12. Met zijn bezwaarschrift van 11 juli 2017, aangevuld bij brief van 31 juli 2017, vraagt belanghebbende inwilliging van zijn primaire verzoek (wijziging keuzevak) en subsidiair zijn verzoek tot een extra toetskans voor het keuzevak. Belanghebbende voert de volgende gronden van bezwaar aan:

- (i) Het verzoek om een ander keuzevak dan wel leerlijn te volgen, is ongemotiveerd afgewezen.

(ii) Bij aanvang van de BA is te weinig informatie verschaft over inhoud en diepgang van het keuzevak en in zijn algemeenheid over de toelatingseisen voor de leerlijn burgerlijk recht.

(iii) Aan de voor het keuzevak gestelde toetstermen is niet getoetst.

(iv) Anders dan de algemene raad stelt, is wel met de Uitvoeringsorganisatie beroepsopleiding advocaten (hierna: "UO") in overleg getreden ter zake van de derde toetskans voor het keuzevak. Het overleg heeft niet geleid tot een passende oplossing.

(v) Omstandigheden in de privésfeer zijn mede van invloed geweest op het onvoldoende eindresultaat voor het keuzevak.

Bespreking gronden van bezwaar

Algemeen

13. De hoofdregel met betrekking tot het aantal toetskansen is dat een stagiaire per onderdeel van het examen, bedoeld in artikel 9c, eerste lid, van de Advocatenwet, ten hoogste drie maal een toets kan afleggen. Ter beoordeling staat de vraag of de toepassing van deze bepaling in de situatie van belanghebbende leidt tot een onbillijkheid van overwegende aard. Een beroep op de hardheidsclausule van artikel 3.19, negende lid, van de Voda kan slechts slagen als de onverkorte toepassing van het zesde lid van dit artikel leidt tot een buitensporig en daarom onaanvaardbaar resultaat. Een 'behoud toetskansen' is niet mogelijk voor de derde toetskans, omdat die toets op een door de stagiaire zelf te bepalen moment kan worden afgelegd.

14. De tweede en derde toetskans zijn bedoeld als een herkansing van de eerste toetskans. De beperking van het aantal toetskansen per onderdeel van de BA is ingegeven door het belang dat wordt gehecht aan de kwaliteit van de advocatuur en daarmee het bevorderen van een goede rechtsbedeling. Om die reden is de algemene raad zeer terughoudend met het verlenen van een extra toetskans voor een examenonderdeel.

15. De hardheidsclausule is dan ook niet bedoeld als een extra toetskans in het geval de eerste drie toetskansen tot een onvoldoende resultaat hebben geleid. Slechts indien bij de derde toetskans is gebleken van een onbillijkheid van overwegende aard kan een stagiaire een extra toetskans vragen. De rechtbank Overijssel heeft in zijn beslissing van 22 november 2017 (ECLI:NL:2017:4373) het daartoe door de algemene raad gevoerde beleid in beginsel niet onredelijk bevonden.

Wijziging keuzevak (i)

16. Met een beroep op artikel 6, vijfde lid, van het Opleidingsreglement verzoekt belanghebbende te mogen wisselen van keuzevak. Een keuzevak dat beter aansluit op zijn bestuursrechtelijke praktijk, omdat belanghebbende is gebleken dat het vrijwel ondoenlijk is om dit keuzevak te halen als geen civiele praktijk wordt uitgeoefend.

17. De algemene raad stelt vast dat artikel 6, vijfde lid, van het Opleidingsreglement ziet op een verzoek tot wijziging van de gekozen leerlijn. Nu het verzoek van belanghebbende ziet op een wijziging van het keuzevak en niet van de leerlijn burgerlijk recht, concludeert de algemene raad dat belanghebbende ten onrechte een beroep op toepassing van artikel 6, vijfde lid, van het Opleidingsreglement heeft gedaan. Voor een verzoek om een ander keuzevak te mogen volgen, had belanghebbende zich ingevolge artikel 21, tweede lid, van het Opleidingsreglement moeten wenden tot de UO. De algemene raad is in dezen niet bevoegd.

18. De algemene raad komt hiermee tot de conclusie dat het bezwaar ter zake van het primaire verzoek van belanghebbende niet-ontvankelijk is.

Informatie vanwege de UO (ii)

19. Belanghebbende voert aan dat hij door de UO beter had moeten worden geïnformeerd over de keuze van een leerlijn respectievelijk de keuzevakken. Door de UO is nooit duidelijk gecommuniceerd dat het volgen van een leerlijn respectievelijk een keuzevak moeilijk is, als de materie niet in de praktijk wordt toegepast. Daarmee zegt belanghebbende dat hij in een hem niet verwijtbare, onvoorziene omstandigheid is komen te verkeren. Een dergelijke omstandigheid rechtvaardigt een extra toetskans.

20. De algemene raad volgt belanghebbende niet in dit onderdeel van zijn bezwaar. Met zijn bezwaarschrift van 11 juli 2017 geeft belanghebbende aan dat hij in overleg met zijn patroon heeft gekozen voor de leerlijn burgerlijk recht, ondanks het feit dat belanghebbende bestuursrechtelijk is afgestudeerd en werkzaam is in een voornamelijk bestuursrechtelijke overheidspraktijk. Belanghebbende benoemt expliciet de meerwaarde van een brede basis die juist de civielrechtelijke leerlijn hem kan bieden. Dat de studiebelasting en de diepgang van de leerlijn belanghebbende zwaarder zijn uitgevallen dan ingeschat door belanghebbende kan achteraf niet aan de UO worden tegengeworpen.

21. In het op de website van de UO gepubliceerde curriculum is duidelijk aangegeven dat het wenselijk is op het gekozen rechtsgebied in de praktijk werkzaam te zijn. De stagiaire is zelf verantwoordelijk voor de vereiste voorkennis. In het huidige curriculum worden geen toelatingseisen gesteld aan de stagiaire. Belanghebbende mag bekend worden verondersteld met het feit dat het keuzevak alleen kan worden gevolgd door stagiaires in de leerlijn major burgerlijk recht. Behalve het door belanghebbende gekozen keuzevak waren er nog andere keuzevakken met de kanttekening dat het keuzevak Informatie- en bewijsvergaring (inclusief bewijsrecht) verplicht is. Onderwerpen en toetstermen zijn opgenomen in het gepubliceerde curriculum.

22. Artikel 3, derde lid, van het Opleidingsreglement houdt in dat de beroepsopleiding bevordert dat de stagiaire na afloop van de opleiding over de kennis en vaardigheden beschikt om zelfstandig en deskundig als advocaat op te treden. In artikel 6 van genoemd reglement wordt de samenstelling van de opleiding weergegeven, terwijl artikel 8 van het Opleidingsreglement ingaat op de leermiddelen en het studiemateriaal en op welke wijze daarover wordt gecommuniceerd met de stagiaires.

23. De algemene raad concludeert dan ook ter zake van deze tweede bezwaargrond dat er sprake is geweest van een bewuste keuze van belanghebbende. Naar het inzicht van de algemene raad is er voldoende over de beroepsopleiding gecommuniceerd om aan te nemen dat belanghebbende op de hoogte had kunnen zijn van hetgeen hij thans in bezwaar aanvoert als reden om in aanmerking te komen voor een extra toetskans. De algemene raad voegt hieraan nog toe dat, waar belanghebbende nog vragen zou hebben gehad na lezing van de vereisten ter zake van de opleiding, het in de rede had gelegen dat hij daarover tijdig contact had opgenomen met de UO, zijn patroon dan wel met zijn mentor bij de raad van de orde.

Daarom leidt ook deze bezwaargrond niet tot het door belanghebbende beoogde resultaat van een extra toetskans.

Geen toetsing aan de toetstermen (iii)

24. Belanghebbende voert aan dat de examinatoren die belanghebbende op 3 mei 2017 mondeling de toets in het keuzevak afnamen een ander toetsingskader hanteerden. Belanghebbende verwijst daartoe naar zijn bijgevoegde beroepschrift van 28 september 2017, gericht aan de rechtbank Zeeland-West-Brabant. Bedoeld beroepschrift ziet op de beslissing van de examencommissie van 18 juli 2017 inzake het bezwaar van

belanghebbende tegen de beslissing van de examencommissie van 4 mei 2017 betreffende de door belanghebbende op 3 mei 2017 met een onvoldoende resultaat mondeling afgelegde toets in het keuzevak.

25. Artikel 4 van het Examenreglement geeft de taken en bevoegdheden van de examencommissie weer. Volgens artikel 4, zevende lid, van het Examenreglement draagt de examencommissie zorg voor vermelding van de toetsdata in de cursusprogramma's en de tijdige bekendmaking daarvan op de website van de beroepsopleiding. Het is de algemene raad niet gebleken dat de examencommissie hierin tekort is geschoten.

26. Artikel 10, derde lid, van het Examenreglement geeft aan waarop de examenopgaven zijn afgestemd, terwijl het vierde lid van dit artikel de UO opdraagt zorg te dragen voor de publicatie van de toetstermen.

27. Artikel 17 van het Examenreglement houdt in dat de examencommissie voor elke toets afzonderlijk en tijdig bekend maakt welke eisen worden gesteld aan het afleggen van die toets en welke hulpmiddelen zijn toegestaan. In het geval een stagiaire een toets niet heeft behaald in het opleidingsjaar waarin hij het onderwijs heeft gevolgd in dat vak, gelden voor de toets die hij aflegt in het volgende opleidingsjaar de eisen van de dan lopende opleiding.

28. Uit het voorgaande volgt dat belanghebbende voor zijn derde toetskans voor het keuzevak niet mocht uitgaan van het referentiekader dat gold voor zijn eerste toetskans. Uit de publicaties hierover op de website van de UO had dit belanghebbende bekend kunnen zijn. Ook dit onderdeel van het bezwaar acht de algemene raad daarom ongegrond.

29. Of de examencommissie daadwerkelijk de op de derde toetskans van 3 mei 2017 betrekking hebbende toetstermen heeft gehanteerd en de juiste procedure heeft gevolgd, heeft belanghebbende inmiddels ter beoordeling aan de bestuursrechter voorgelegd. Ten deze is de algemene raad dan ook niet-ontvankelijk.

Overleg met de UO (iv)

30. In de beslissing van de algemene raad van 6 september 2017 is ter zake van de bepaling van het derde toetsmoment opgenomen dat het voor de hand had gelegen als

belanghebbende in contact was getreden met de UO om de opties voor een derde toetsmoment te bespreken. In bezwaar voert belanghebbende aan die suggestie geen realistische voorstelling van zaken is en schetst vervolgens hoe tot de toetsdatum van 3 mei 2017 is gekomen.

31. De algemene raad is tot voornoemde overweging in zijn besluit gekomen, omdat in overleg met de UO mogelijk nog tot een andere datum had kunnen worden besloten, te meer nu het om een mondelinge toets ging. Inmiddels is de algemene raad uit het in het bezwaarschrift opgenomen citaat van de tussen de UO en belanghebbende gevoerde correspondentie duidelijk geworden dat belanghebbende zelf heeft aangedrongen om de toets mondeling af te leggen vóór de reguliere toetsgelegenheid op 3 juni 2017. Met zijn verzoek beoogde belanghebbende de onzekerheid over de vraag of hij werkzaam kan blijven bij zijn huidige werkgever, zo kort mogelijk te laten duren. Het is dan ook niet zo dat door toedoen van de UO geen passende oplossing voor belanghebbende is gekomen, zoals in bezwaar door belanghebbende is gesteld.

32. Op 5 januari 2017 verzocht belanghebbende om de derde toetskans mondeling te mogen afleggen op een eerder moment dan de reguliere toetsgelegenheid voor het keuzevak. Op 16 februari 2017 berichtte de examencommissie belanghebbende in te stemmen met zijn verzoek. Anders dan belanghebbende acht de algemene raad de periode van 5 januari 2017 tot 16 februari 2017 niet onredelijk lang. Dat het door belanghebbende beoogde resultaat van de op 3 mei 2017 mondeling afgelegde toets in het keuzevak voor de derde keer onvoldoende is, kan de UO niet worden tegengeworpen.

Omstandigheden in de privésfeer (v)

33. Ter adstructie van zijn familieomstandigheden legt belanghebbende ter zitting een doktersverklaring van 26 november 2017 over. Met genoemde verklaring bevestigt de huisarts van belanghebbende dat laatstgenoemde gedurende januari tot en met juni 2017 een intensieve periode heeft doorgemaakt.

34. Belanghebbende verklaart ter zitting deze doktersverklaring over te leggen, omdat hem uit een op de website van de NOvA gepubliceerde beslissing op bezwaar van 17 mei 2016 is gebleken dat een doktersverklaring blijkaar het verschil maakt.

35. De algemene raad stelt voorop niet te twijfelen aan het feit dat de aangegeven periode zwaar is geweest voor belanghebbende. De door belanghebbende geschetste familieomstandigheden zijn voor de examencommissie aanleiding zijn geweest om belanghebbende te accommoderen ter zake van zijn verzoeken om de derde toetskans mondeling af te leggen op een eerder moment dan de reguliere toetsgelegenheid voor het keuzevak. De algemene raad stelt vast dat geen sprake is geweest van enig van buiten komend onheil dat moet worden gekwalificeerd als een onbillijkheid van overwegende aard zoals bedoeld in artikel 3.19, negende lid, van de Voda. In de visie van de algemene raad is de op 3 mei 2017 mondeling afgelegde toets dan ook aan te merken als een reële toetskans. Aan deze conclusie doet niet af de doktersverklaring die ruim zes maanden na de mondelinge toets wordt overgelegd.

36. Naar het oordeel van de algemene raad gaat de vergelijking met de beslissing op bezwaar van 17 mei 2016 mank. Zoals belanghebbende ter zitting aangeeft, zag dat bezwaar op een verzoek behoud toetskans. Het betrof de eerste toetskans voor het examenonderdeel jaarrekening lezen. Bedoelde toets werd op 22 januari 2016 afgelegd. De doktersverklaring was gedateerd op 28 januari 2016 en zag op medische gegevens van de desbetreffende stagiaire. Anders dan belanghebbende had de desbetreffende stagiaire nog enkele toetskansen voor het examenonderdeel. Een beroep op de beslissing op bezwaar van 17 mei 2016 kan belanghebbende dan ook niet baten.

Conclusie

37. Het keuzevak is een bewuste keuze geweest van belanghebbende. Belanghebbende heeft zich echter voorafgaande aan het onderwijs onvoldoende geïnformeerd over de inhoud en de opzet van het keuzevak en de toepassing daarvan in de praktijk. Ter zake van een wisseling van keuzevak is niet de algemene raad bevoegd te beslissen, maar de UO.

38. Belanghebbende heeft de toets voor het keuzevak drie maal afgelegd met een onvoldoende resultaat. Belanghebbende heeft voor de eerste twee toetskansen voor het keuzevak geen behoud toetskans gevraagd. Dit waren reële toetskansen.

39. Het derde toetsmoment kan een stagiaire zelf bepalen. In verband met familieomstandigheden en de onzekerheid van belanghebbende over zijn advocatuurlijke perspectieven heeft de examencommissie bewilligd in het verzoek van belanghebbende de derde toetskans mondeling af te leggen op een eerder moment dan de reguliere toetsgelegenheid van 3 juni 2017.

40. Tegen het onvoldoende resultaat voor de derde toetskans heeft belanghebbende bezwaar gemaakt bij de examencommissie, die het bezwaar ongegrond verklaarde. Tegen bedoelde beslissing op bezwaar heeft belanghebbende inmiddels beroep aangetekend bij de bestuursrechter. Ongeacht de beslissing van de bestuursrechter ziet de algemene raad in het bezwaarschrift van belanghebbende en zijn mondelinge toelichting daarop en gelet op de overgelegde doktersverklaring geen aanleiding om het bezwaar van belanghebbende gegrond te verklaren.

41. Met inachtneming van de overgelegde stukken en de mondelinge toelichting daarop stelt de algemene raad vast dat belanghebbende met het afleggen van de derde toets voor het keuzevak op 3 mei 2017 het risico heeft aanvaard dat deze toets met een onvoldoende resultaat wordt afgelegd.

42. Alle betrokken belangen en argumenten in onderlinge samenhang bezien, waaronder het restrictief beleid van de algemene raad ten aanzien van de toepassing van de hardheidsclausule, het belang van de kwaliteit van de advocatuur en het bevorderen van een goede rechtsbedeling, alsmede de gevolgen die deze beslissing voor belanghebbende heeft, concludeert de algemene raad dat onverkorte toepassing van het bepaalde in artikel 3.19, zesde lid, van de Voda onder de gegeven omstandigheden niet leidt tot een onbillijkheid van overwegende aard als bedoeld in artikel 3.19, negende lid, van de Voda.

Beslissing

Het bezwaar is niet-ontvankelijk voor zover het betreft de wisseling van het keuzevak en overigens ongegrond.

Overeenkomstig de door de algemene raad van de Nederlandse orde van advocaten genomen beslissing,

Voor deze,

mw. mr. R.G. van den Berg

algemeen secretaris

Aldus gedaan te Den Haag op 18 december 2017.

Tegen deze beslissing kunnen belanghebbenden binnen zes weken na bekendmaking van deze beslissing beroep instellen overeenkomstig de bepalingen van hoofdstuk 8 van de Algemene wet bestuursrecht.

Deze beslissing is verzonden op 19 december 2017.

Bijlage: proces-verbaal van de hoorzitting d.d. 27 november 2017